

Грига Дмитрів, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та історії української літератури
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

САКРАЛЬНИЙ ВИМІР ЕСЕЇСТИКИ о. ВАСИЛЯ МЕЛЬНИКА (ЛІМНИЧЕНКА)

У статті розглядаються теми, мотиви, художні особливості есеїстики письменника – “логосівця” о. Василя Мельника (Лімниченка).

Ключові слова: *sacrum, есей, молитва, псалми, поетика, символ.*

В статтє рассматриваются темы, мотивы, художественные особенности есеистики писателя – “логосивця” о. Василия Мельника (Лимниченко).

Ключевые слова: *sacrum, есей, молитва, псалмы, поэтика, символ.*

The essay writings by priest Vasyl Melnyk possess all the features of poetry in the prose. They became the continuation of his lyrics.

The article depicts the topics, motives, belles-lettres peculiarities of essay writing of the author.

Key words: *sacrum, essay, prayer, psalms, poetics, character.*

Постановка проблеми та аналіз основних досліджень і публікацій. Літературне життя Західної України міжвоєнного періоду ХХ століття характеризувалося великою розмаїтістю і підвищеною активністю. У цей час реалізовувалися найрізноманітніші художні концепції, у літературу вливалися нові напрямки, серед яких помітне місце посідала “католицька література”. Найяскравішим представником “католицької літератури” у міжвоєнний період ХХ століття можна вважати літературне об’єднання “Логос”, яке на той час було популярним і впливовим. Воно було своєрідною відповіддю на вимогу часу. Розуміючи усю небезпеку, яку несли матеріалістичні віяння, “логосівці” активно пропагували християнський світогляд. Про це свідчить не лише тематика їхніх художніх творів, а й активна громадська діяльність.

На тлі “Логосу” помітна колоритна постать о. Василя Мельника-Лімниченка – греко-католицького священника, поета, прозаїка, драматурга, громадського діяча. “Письменник Лімниченко, – пише Лілія Гром’як, – прагнув творити “католицьку літературу”, яка бурхливо розвивалася після Першої світової війни, коли вкорінювалася в Європі розгубленість “втраченого покоління” і прогресував “войовничий атеїзм” [7, 818].

Його перу належать збірки поезій “З війни” (1920 р.), “Хуртовина” (1921), “Клонюсь” (1926), і “Дзвонять дзвони” (1933). В. Лімниченко є також автором п’єси “Убите щастя, повісті “Верховинець”, публіцистичних книг “Українські хрестоносці”, “Релігія і життя”. Вагоме місце у творчості о. Василя Мельника посідали есеї, написані на злобу дня.

Деякий час художня творчість “логосівців”, у тому числі й о. Василя Мельника (Лімниченка), була поза межами наукових зацікавлень літературознавців. Лише за останні роки в Україні було здійснено ряд досліджень, завдяки яким творці українського варіанту “католицької літератури”, а серед них письменники “Логосу”, зайняли належне місце в історії української літератури. Творчості “логосівців” присвятили свої дослідження літературні критики, які творили у період активної діяльності “Логосу” (Теофіл Коструба [10], Олександр-Микола Мох [13], Ярослав Гординський [5] та інші). Творчість окремих “логосівців” потрапила в поле зору дослідників західної діаспори. До творчості Григора Лужницького, о. Василя Мельника (Лімниченка), о. Степана Семчука зверталися такі літературознавці: Леонід Рудницький [15], Ярослав Розумний [14], Ярослав Грицков’ян [6]. Непересічну наукову вартість мають дослідження українських літературознавців Миколи Ільницького [8 – 9], Тараса Салиги [16], Степана Хороба [17], Володимира Микитюка [12], Наталії Вівчарик [3 – 4]. Варто відзначити дослідження Лілії Гром’як [7], яка розглянула творчість “логосівців” у контексті християнської ідеології та національного самоусвідомлення, яке було притаманне міжвоєнному періодові ХХ століття. До того ж, дослідниця намагалася визначити домінантні мотиви у поезії “логосівців”, простежити жанрові особливості їхньої творчості. Л. Гром’як найбільше уваги приділила вивченню творчої спадщини о. Василя Мельника (Лімниченка), охопивши майже усі грані його творчої та громадської діяльності.

Актуальність проблеми полягає в необхідності глибшого дослідження есеїстики о. Василя Мельника (Лімниченка) у контексті християнської, а точніше – католицької традиції. У статті робиться спроба проаналізувати есеї Василя Лімниченка з погляду впливу *sacrum*-у на його художнє мислення.

Мета статті – класифікувати есеї о. Василя Мельника (Лімниченка) за тематикою, визначити провідні мотиви, домінуючі образи, простежити біблійні алюзії та стилізації у творах.

Виклад основного матеріалу. Як слушно зауважила дослідниця творчості о. Василя Мельника (Лімниченка) Лілія Гром'як, його есеї, маючи всі прикмети поезії в прозі – образно-емоційну наснаженість, ритміко-інтонаційну напругу – розгортали основні мотиви власних поезій автора, Святого Письма тощо, але переважно на ґрунті конкретних, достовірних життєвих ситуацій, миттєвих вражень. Під більшістю із цих творів стоять точні дати: від 31 серпня 1944 року до 27 серпня 1947 року. Бували періоди, коли день у день писалися твори цього жанру, а то й по кілька в один день [...]. Рукописи свідчать, що ці есеї писалися відразу: виправлень дуже мало. Тексти мають вибагливу структуру з виразною функціональною настановою на естетичну вражальність щодо реципієнтів – слухачів передусім [7, 813]. Загалом усі есеї о. Василя Мельника (Лімниченка) мають молитовну тональність, завдяки якій увиразнюється присутність сакрального у творі. Богослови виокремлюють у самих молитвах три ступені опанування *sacrum*: перший – почитання, поклоніння; другий – де тілесне й духовне постають як рівнозначні; третій – це дія молитви без слів, без поклоніння, навіть без мислення. Молитва є істинним духовним життям у процесуальності та дії. Отже, й літературна молитва повинна акумулювати духовну напругу. Молитва – це слово небайдужої людини, слово, яке може сказати кожен бажаючий, її емоційно-духовна інвектива зберігається і в літературних текстах [2, 3].

У християнстві виділяють різні види молитви: молитва прослави, прохання, подяки, молитва за прощення провин. Вже у Біблії було згадано подібний жанровий поділ: “Перш над усе я благаю чинити молитви благання, прохання, подяки за всіх людей” (1 Тим. 2:1). Цей тематичний поділ молитов стосується також і літературної традиції, де він фактично зберігається. У творчості Василя Лімниченка домінують молитви прослави Бога і прохання. Але прохання не про дрібні земні речі, а про дар віри, про дари Святого Духа, про

гармонію душі. Художньою ілюстрацією цих молитов є такі твори, як “Туга”, “Таїнство”, “Віра”, “Величання” та ін. Більшість есеїв мають медитативно-елегійний характер, тяжіють до молитви-споглядання.

Всі есеї о. В. Мельника, на думку Л. Гром'як, за поетикою нагадують псалми. Цей жанр дуже відповідав духовній настроєвості автора, тому що псалми покликані перш за все торкнутися найглибших струн душі, відкрити її, налаштувати на контакт із Богом. Псалом дозволяє авторові поділитися найсокровеннішими роздумами, болями і мріями, бо вірить, що по той бік реальності є Хтось, хто чує і розуміє, у псалмах завжди присутній Божий Дух. Поет захоплено підносить свій дух до Бога у словословенні, яке за настроєвістю нагадує молитовний екстаз [7, 813].

Ірина Бетко зауважує, що рецепція Псалтиря в українській поетичній традиції висвітлює ряд літературно-художніх закономірностей. Так, співвідношення власне наслідувальних і питомо авторських чинників у псалтирних інноваціях визначає приналежність тої або тої з них до певного рецептивного типу. Цих типів дослідниця нараховує п'ять: 1) у групі контекстів першого рецептивного типу передбачається якомога повніше відтворення особливостей оригіналу позабавдання ніякої іншої мети перекладач, як правило, не має; 2) для другого рецептивного типу характерне збереження всіх композиційно-змістових вузлів оригіналу як тієї основи, що актуалізується принципово новим художнім змістом переважно через стильові та версифікаційні рішення й підтекст; 3) у третій групі безпомилково прочитується інтерпретоване першоджерело, посилання на яке нерідко міститься в епіграфі, але новотвір за всіма формально-змістовими ознаками цілком незалежний від свого прототипу; 4) ця група являє собою наскрізні псалтирні стилізації, які при зовнішній подібності не передбачають обов'язкових внутрішніх змістових зв'язків з конкретними псалмами; 5) це така група поезій, яка, не маючи жодних зовнішніх посилань на Псалтир, глибинно пов'язана з ним через приховане цитування, парафразування і т.п. [1, 115]. Стилізації псалмів о. Василя Мельника (Лімниченка) є, звичайно, новотворами, хоча зв'язок з першоджерелами очевидний.

Наведемо приклади груп есеїв, беручи за основу ідейно-тематичне наповнення твору.

- Туга людського серця за Богом:

Тужу за Тобою!

САКРАЛЬНИЙ ВИМІР ЕСЕЇСТИКИ о. ВАСИЛЯ МЕЛЬНИКА (ЛІМНИЧЕНКА)

Несу Тобі мою тугу на душі, наче скривавлену сльозу на долоні.

Дай Себе моїй душі, дай Себе моєму життю!

Дай мені zazнати тих радощів і тієї розкішної муки, що їх вичуває убога людська душа, Тебе посідаючи! ("Туга");

- визнання віри:

Вірую. Шалено вірую в те, що черга на мене все-таки ще не надійшла. Вірую в те, що наді мною чуває ласкаве Боже Провидіння. Моя віра розжсєврена, наче розпалене залізо ("Віра");

- мотив болю:

а) за моральне падіння суспільства:

1. У самоті складаю гімн смутному безталанню людей, що в темінях живуть, не знаючи світанку;

2. Втікаючи із ззалізнілого життя, я розжалився, бо бачу, що все довкруги мене перетворюється в жах...

Ховаю свою душу від суворих поглядів бога війни. Бо розжалобилася моя думка над трупами й черепами життя... ("Сльози");

3. Сьогодні здавалося мені, що моє "я" померло.

Коли вся Україна горіла й кров'ю закипала.

Коли наші матері з болю за дітьми, що погубилися по світі, сходили з розуму.

Коли душа на вид здичавілих потвор у людській подобі каменіло...

І я почував себе вже не собою, не якоюсь вартістю й величиною, не окремою позицією в рахунках світу, а – нічим! ("Моя смерть");

4. Припадаю до тебе, Боже!

Приповзаю до виступців твого престола, захисту шукаючи. Захисту перед підкованими стопами цього запанцерованого велетня, що йому ймення – чоловік!..

Я втікаю від цього залізного велетня, що зветься – модерний чоловік! ("Ахіллева п'ята");

б) біль через те, що доводиться залишати рідну землю й емігрувати на чужину. Цей тип есеїв також суголосний з псалмами про вавилонську і єгипетську неволю, де псалмопівець виголошує: "О Вавилоне лихий, ти окаянний, нужденний", про неспороможність заспівати пісню на чужій землі, найбільше, що може видати із себе їхнє серце, – це біль і зітханя за втраченим Єрусалимом:

1. Біль у душі маю.

Бо рештки мого гнізда завірюха світами розмітує.

Бо останки мого щастя розпирхуються.

А поворот у рідні землі такий неймовірний і неправдоподібний!

Доки ж тинятися по чужих людях та по кутах горесним і болісним скитанням? ("Біль у душі");

2. Хвилинами видається мені, що всі мої світла на цій землі раз назавжди загасли.

Кумкають жаби.

Пригадують мені батьківську землю, рідне село і запуцений ставок. Всвідомлюю собі, що між мною і ними – грізне провалля руїн і згарищ, і смерти, і страждання.

Сірий вечір на чужині... ("Вечір");

3. Мої серпневі вечори – несупокійні.

Суятиться над ними спомин про гомін вечірніх дзвонів. Спомин про рідне село...

Дзвони!...

Вас порубали так, як нас!

Вас понівечили так, як нас!

І ви замовкли, оніміли – як і ми!

Блискучі бронзи мого віку!

Сьогодні – на чужині – в великому місті – серед тривоги – в страдальний день нашої долі – згадую вас і споминаю вас!...

А з серця до горла пнеться чорний клубок згуслого болю!... ("Вечірні дзвони");

- мотив смерті, однак тут ідеться не про фізичне вмирання, а про смерть душі, причиною якої є гріховні пристрасті, наприклад, гордості, які автор називає "паморокою життя", і "хто дістане ту памороку, замотилечить свій вік та весь час обертатиме себе довкруги себе";

- мотив туги і болю матері, яка втратила на війні сина. Тут простежуються біблійні аллюзії до образу Скорботної Богоматері ("Біль матері"), який набув особливого поширення у літературі, музиці та іконописі, бо став символом невимовного страждання, довготерпеливості і любові. ХХ століття в Україні ознаменоване тяжкими випробуваннями як у долі конкретної особи, так і в долі нації. Тому стає зрозумілим і виправданим таке часте використання мотиву Голгофи, розп'яття, страждаючої Богоматері в українській літературі. Чого варті лише такі шедеври, як "Скорбна мати" Павла Тичини та "Mater dolorosa" ("Скорбна мати") Богдана-Ігоря Антонича. Поети католицької групи "Логос", творчість яких позначена особливим пієтетом до Богородиці, теж не оминають нагоди, щоб задекларувати образ терплячої Богоматері як символ страждання. Прикметно, що в такому контексті образ Божої Матері дуже часто "націоналізується", набирає ознак типової української матері, яка втрачає своїх дітей у воєнне лихоліття. Саме такою тональністю

наповнений есей о. В. Мельника (Лімниченка) “Біль матері”, епіграфом до якого є слова: “Біль матері, що безпомічно глядить на загибель власної дитини, – це щось гірше від самої загибелі” [11, 494].

По селі гомоніли шуми, вистріли і крики.

Було в ньому багато коней та озброєних по зуби людей. Ці люди були вояками, але не носили на собі ніяких військових відзнак.

Це були люди, що мали вояцьку душу з печаттю опришків та розбійників. В їх очах ніколи не блистів огонь ласки і милосердя.

До ніг одного з них, що його вважали командиром, припадала жінка і цілувала йому руку. На цій руці застигли свіжі бризки пролитої крові.

Ця жінка була матір'ю.

Їй забирали сина! (“Біль матері”).

У творчості о. Василя Мельника образ Скорботної Богоматері виводить проникливого читача на ще ширші контекстуальні обрії, оскільки може символізувати всю Україну, яка оплакує своїх невинно вбитих синів.

У межах есеїв виокремлюються приповідки, афоризми, у яких викладено засадничі принципи моралі автора, роздуми про життя:

Життя – це таїнство. Відчуваєш, що над ним розпростер свою руку Хтось такий, що перед ним усяка людська мудрість мусить замовкнути (“Таїнство”).

Бо легше, правди не знаючи, у темінях конати, як знати, що вона живе, й не йти їй стрічати (“В затишнім царстві моїх дум”).

Хто загубив хрест, той загубив ключ до тасмиць свого внутрішнього вдосконалення (“Хрест”).

Самота – це сирітство душі, що в найгамірнішому докльлі почуває себе такою самотньою й беззахисною, наче одинока кедрина серед величезного лісу сосон.

Самота – це зустріч з Богом над поламаним риштуванням життя.

Самота – це скарга душі на життя, що загубило себе.

Це скарга серця на душу, що на бурхливих дорогах світу загубила свого Бога!.. (“Самота”).

Зрада – це ганьба життя, про яку чесна людина говорить тільки з осоругою.

Вона перетворює наше тіло, що є храмом Св. Духа, у хлів без всяких святощів.

Зрада – скверна тайна під двома видами. Під перший вид скривається тоді, коли тебе зрадають, а під дурний вид ховаєш власну зраду. Перша з них пече твою душу, як розжарене залізо. Другу мечеш за собою в торбу життя.

І носиш її в цій торбі, наче проклин, що його не позбудишся аж до останнього віддиху своїх грудей... (“Зрада”).

Висновки. Таким чином, аналізуючи есеї о. Василя Лімниченка, спостерігаємо їхню подібність до молитов, зокрема псалмів, як на рівні настроєвості, так і на рівні поетики. Письменник любить риторичні запитання, апеляцію до читача чи слухача, тому есеї мають характер звертання. Він часто спонукає читача до роздумів незакінченими, неповними реченнями. В окремих творах простежується рима. Найбільш вживаною риторичною фігурою є анафора, використання якої сприяє образності та ритмічності художнього тексту, тіснішому об'єднанню його компонентів. У Псалмах царя Давида вона зустрічається досить часто. Письменник часто використовує окличні речення, що є потвердженням емоційності автора, його ширості і глибокого пережиття того, про що він пише. На нашу думку, есеї о. Василя Мельника (Лімниченка) найбільш повно розкривають світоглядні особливості та літературний талант автора.

1. Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії XIX – початку XX століття. – Zielona Góra – Kijów, 1999. – 160 с.

2. Бовсунівська Т. Молитва як літературний жанр // Дивослово. – 2003. – № 7. – С. 3 – 8.

3. Вівчарик Н. М. Ідейно-філософська концепція літературного угруповання “Логос” // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство: Збірник наукових праць. Випуск XII. – Рівне: Перспектива, 2002. – С. 152 – 160.

4. Вівчарик Н. М. Літературне угруповання “Логос”: ідейно-естетичний та художній досвід // Літературознавчі обрії: Праці молодих учених України. Випуск 4. – К.: Видавництво Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка, 2003. – С. 137 – 142.

5. Гординський С. “Пісні, що їх диктує Бог” (Релігійні поезії Б.-І. Антонича) // Народний Календар на звичайний 1949 рік. – Мюнхен, 1948. – С. 118 – 123.

6. Грицьков'ян Я. Українські католицькі письменники міжвоєнного двадцятиліття: Група “Логос” // Записки НТШ. Праці філологічної секції. – Львів, 1995. – Т. ССХХІХ. – С. 170 – 178.

7. Гром'як Л. Отець Василь Мельник – письменник Василь Лімниченко // о. Василь Мельник (Василь Лімниченко). Релігія і життя (позія, проза, драма, публіцистика, релігійні статті) / За заг. ред. проф. Р. Гром'яка.

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА СОЦІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАРКЕТИНГУ В СФЕРІ ПОСЛУГ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Упорядник і післямова Л. Гром'як. – Тернопіль, 1999. – 830 с.

8. Ільницький М. “Між двома війнами...” Західноукраїнська та еміграційна поезія 20 – 30 років ХХ століття // Дзвін. – 2005. – № 4. – С. 113 – 121.

9. Ільницький М. Між двох світових, літературний процес 20-х рр. у Західній Україні // Дзвін. – 2005. – № 2. – С. 123 – 137.

10. Коструба Т. Що таке “католицька література”. Огляд української літератури в 1918 – 1938 рр. // Життя і Слово. Квартальник для релігії й культури. – Ватерфорд, 1948. – Ч. 1 – 2. – С. 55 – 68; 115 – 126, Ч. 3 – 4. – С. 238 – 250.

11. о. Василь Мельник (Василь Лімниченко). Релігія і життя (позія, проза, драма, публіцистика, релігійні статті) / За заг. ред. проф. Р. Гром'яка. Упорядник і післямова Л. Гром'як. – Тернопіль, 1999. – 830 с.

12. Микитюк В. Українська католицька критика міжвоєнного двадцятиліття // НТШ.

Літературознавчі та історичні студії. Матеріали конференцій. – Львів, 2002. – Том 14. – С. 252 – 265.

13. Мох О. Видляди українського католицького роману // Нова зоря. – 1933. – ч. 4. – С. 7.

14. Розумний Я. Від символізму до екзистенціалізму: християнські елементи в українській поезії двадцятого століття // Збірник праць Ювілейного Конгресу у 1000-ліття хрищення Руси-України. – Мюнхен, 1988 – 1989. – С. 491 – 513.

15. Рудницький Л. Поезія Григора Меріама-Лужницького // Записки НТШ. Праці філологічної секції. – Львів, 1995. – Т. ССХХІХ. – С. 154 – 169.

16. Салига Т. Григор Лужницький і літературна група “Логос” // Дванадцять листів о. Андрея Шептицького до матері. – Львів: Світ, 1994. – С. 69 – 78.

17. Хороб С. Із когорти сподвижників (Ідейно-естетичні концепції творчості Григора Лужницького) // Лужницький Г. Вибране. – Івано-Франківськ, 1998. – С. 5 – 10.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2010

УДК 314:379.85

Любов Малик, кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки та менеджменту лісових підприємств
Національного лісотехнічного університету України,
м. Львів

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА СОЦІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАРКЕТИНГУ В СФЕРІ ПОСЛУГ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Специфіка туристичної індустрії відіграє велике значення в сфері маркетингу. Зокрема включаються демографічні та соціально-економічні проблеми маркетингу.

Ключові слова: природні ресурси, “вікові дерева”, ґрунт, земля, туристична індустрія.

Специфика туристической индустрии играет большое значение в сфере маркетинга. В частности включаются демографические и социально-экономические проблемы маркетинга.

Ключевые слова: природные ресурсы, “вековые деревья”, почва, земля, туристическая индустрия.

The specific of tourist industry plays a large value in the sphere of marketing. In particular the demographic are included and socially economic problems of marketing.

Key words: natural resources, “age-old trees”, soil, earth, tourist industry.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема маркетингу щодо господарської діяльності людини зумовила пошкодження і вичерпування природних ресурсів. Це призводить до деформації сформованих протягом мільйонів років природного кругообігу речовин та енергетичних потоків на планеті. І як наслідок прогресує руйнування біосфери Землі, що може набувати характеру незворотних процесів і навколишнє середовище може стати непридатним для існування внаслідок розвитку

промисловості, що часто має негативний вплив на довкілля і здоров'я людей, як відзначає Георгій Філіпчук [9].

Сучасні маркетологи повинні знати, що існує багато свідчень локальних, регіональних та глобальних змін у біосфері. Одним з найважливіших показників цих змін є зростання і соціалізація населення.

Протягом останніх 150 років населення землі зростає дуже швидко. Про це свідчать факти, адже на початку нашого літочислення кількість населення Землі сягала 230 млн. осіб. Тільки